

SLOVENSKÁ REPUBLIKA

NÁLEZ

Ústavného súdu Slovenskej republiky

V mene Slovenskej republiky

III. ÚS 290/08-30

Ústavný súd Slovenskej republiky na neverejnom zasadnutí 15. apríla 2009 v senáte zloženom z predsedu Rudolfa Tkáčika a zo sudcov Jána Auxta a Ľubomíra Dobríka prerokoval sťažnosť O. K., R., zastúpenej advokátom JUDr. J. K., M., vo veci namietaného porušenia jej základného práva na prerokovanie veci bez zbytočných prieťahov podľa čl. 48 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky a práva na prejednanie jej záležitosti v primeranej lehote podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd postupom Okresného súdu Michalovce v konaní vedenom pod sp. zn. 14 C 1259/98 a takto

r o z h o d o l :

1. Základné právo O. K. na prerokovanie veci bez zbytočných prieťahov podľa čl. 48 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky a právo na prejednanie jej záležitosti v primeranej lehote podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd postupom Okresného súdu Michalovce v konaní vedenom pod sp. zn. 14 C 1259/98 **p o r u š e n é b o l o .**

2. Okresnému súdu Michalovce v konaní vedenom pod sp. zn. 14 C 1259/98 **p r i k a z u j e** konať bez zbytočných prieťahov.

3. O. K. p r i z n á v a finančné zadost'učinenie v sume 3 000 € (slovom tritisíc eur), ktoré je Okresný súd Michalovce p o v i n n ý vyplatiť jej do dvoch mesiacov odo dňa právoplatnosti tohto nálezu.

4. Okresný súd Michalovce je p o v i n n ý uhradiť O. K. trovy konania v sume 170,74 € (slovom stosedemdesiat eur a sedemdesiatštyri centov) do dvoch mesiacov od právoplatnosti tohto nálezu na účet jej právneho zástupcu advokáta JUDr. J. K., M.

O d ô v o d n e n i e :

I.

Ústavný súd Slovenskej republiky (ďalej len „ústavný súd“) uznesením č. k. III. ÚS 290/08-12 z 24. septembra 2008 prijal podľa § 25 ods. 3 zákona Národnej rady Slovenskej republiky č. 38/1993 Z. z. o organizácii Ústavného súdu Slovenskej republiky, o konaní pred ním a o postavení jeho sudcov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o ústavnom súde“) na ďalšie konanie sťažnosť O. K. (ďalej len „sťažovateľka“), ktorou namietala porušenie svojho základného práva na prerokovanie veci bez zbytočných priet'ahov podľa čl. 48 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky (ďalej len „ústava“) a práva na prejednanie svojej záležitosti v primeranej lehote podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd (ďalej len „dohovor“) postupom Okresného súdu Michalovce (ďalej len „okresný súd“) v konaní vedenom pod sp. zn. 14 C 1259/98.

Predseda okresného súdu vo vyjadrení z 25. marca 2009 doručenom ústavnému súdu 27. marca 2009 uviedol, že konajúci sudca „*po celý čas spôsobil neodôvodnené priet'ahy vo vybavovaní tejto veci*“.

Z obsahu sťažnosti a k nej priložených písomností, z vyjadrení účastníkov a z vyžiadaného spisu ústavný súd vo veci sp. zn. 13 C 1259/1998 zistil tento skutkový stav:

Dňa 23. októbra 1998 doručil právny predchodca sťažovateľky (ďalej aj „žalobca“) okresnému súdu „*žalobu o náhradu mzdy a výdavkov z titulu neplatného okamžitého*

zrušenia pracovného pomeru a odvolania z funkcie“ proti žalovanému „N. M.“. Dňa 25. novembra 1998 okresný súd vyzval žalobcu na zaplatenie súdneho poplatku, ten mu však 4. decembra 1998 oznámil, že od poplatku je podľa platného zákona oslobodený.

Dňa 5. februára 1999 okresný súd vyzval žalovaného, aby sa vyjadril k žalobe. V roku 1999 trikrát (31. mája, 20. októbra a 6. decembra) zisťoval stav súvisiaceho konania sp. zn. 11 C 106/1995.

Dňa 3. mája 2000 určil termín pojednávania na 12. máj 2000. Pojednávanie bolo odročené na neurčito pre neprítomnosť právneho zástupcu žalobcu, ktorý požiadal o jeho odročenie z dôvodu, že súvisiace konanie „*o neplatnosť okamžitého zrušenia pracovného pomeru a odvolania z funkcie*“ ešte nie je právoplatne skončené (konanie bolo právoplatne skončené 22. júla 2000, pozn.). Dňa 21. augusta 2000 okresný súd opätovne vyzval žalovaného oznámiť, či uznáva nárok žalobcu na náhradu mzdy a ostatných výdavkov a v akej výške.

Dňa 16. júla 2001 okresný súd zaslal stanovisko žalovaného na vyjadrenie právneho zástupcovi žalobcu, ktorý 30. júla 2001 upresnil označenie žalovaného. Jeho podanie okresný súd zaslal 25. septembra 2001 na vyjadrenie právneho zástupcovi žalovaného.

V roku 2002 sa uskutočnili pojednávania (7. januára bolo odročené s cieľom uzavretia zmluvy, 15. februára, 5. apríla, 3. a 17. mája a 18. júna), na ktorých okresný súd vypočul účastníkov konania a oboznamoval sa s predloženými listinnými dôkazmi.

Ďalšie pojednávania sa konali v roku 2003, a to 5., 19. marca, 23. apríla a 21. mája (sťažovateľ upresnil petit žaloby podaniami z 22. apríla a 19. mája 2003), 11. júna, 22. septembra, 1. a 13. októbra. Na poslednom z nich okresný súd pripustil zmenu návrhu v časti uplatneného nároku na náhradu mzdy, náhradu cestovných nákladov a stratu času a vo zvyšnej časti zmenu návrhu nepripustil a vyhlásil rozsudok, ktorým rozhodol o časti uplatneného nároku tak, že zaviazal žalovaného zaplatiť žalobcovi sumu 130 883,80 Sk s prísl. a v prevyšujúcej časti žalobu zamietol.

Uznesením Krajského súdu v Košiciach (ďalej len „krajský súd“) sp. zn. 17 Co 19/04 z 9. júla 2004 bola vec vrátená okresnému súdu na rozhodnutie o celom predmete konania. Krajský súd konštatoval, že okresný súd mu vec predložil predčasne.

Dňa 30. septembra 2004 sa konalo pojednávanie, na ktorom okresný súd vyzval žalobcu na zaplatenie súdneho poplatku za podané odvolanie. Pojednávanie bolo odročené na neurčito. Dňa 8. októbra 2004 žalobca požiadal o oslobodenie od platenia súdnych poplatkov a na pojednávaní 29. októbra 2004 okresný súd zrušil výzvu na zaplatenie súdneho poplatku. Ďalšie pojednávania sa konali 15. novembra, 6. a 20. decembra 2004 a následne 24. a 31. januára 2005. Na poslednom z nich okresný súd vyhlásil doplniaci rozsudok, ktorým rozhodol o časti uplatneného nároku tak, že žalovaného zaviazal zaplatiť žalobcovi 17,6 % úrok z omeškania zo sumy 79 090,- Sk a vo zvyšnej časti jeho žalobu zamietol. Po podaní odvolania a vyjadreniach účastníkov bol spis 9. júna 2005 predložený krajskému súdu.

Dňa 14. júna 2006 právny zástupca sťažovateľky podal na okresnom súde návrh na pristúpenie sťažovateľky do konania namiesto žalobcu, pretože ten v máji 2006 zomrel.

Dňa 3. januára 2007 krajský súd žiadal okresný súd oznámiť, či bolo začaté dedičské konanie po zosnulom žalobcovi, okresný súd mu 26. januára 2007 predložil právoplatné osvedčenie o dedičstve.

Krajský súd po pojednávaniach uskutočnených 16. septembra a 14. októbra 2008 (na ktorom krajský súd pripustil zmenu žalobného návrhu z 13. októbra 2008) 21. októbra 2008 rozsudkom sp. zn. 6 Co 177/2005 rozhodol tak, že potvrdil rozsudok okresného súdu v spojení s doplniacim rozsudkom v jeho napadnutej časti, v časti jeho rozsudok a doplniaci rozsudok zmenil a vo zvyšnej časti žalobu zamietol. Súčasne zrušil rozsudok okresného súdu vo výrokoch o príslušenstve pohľadávky a o trovách konania a vec mu v rozsahu zrušenia vrátil 9. decembra 2008 na ďalšie konanie. Súčasne vydal 24. novembra 2008 opravné uznesenie k zmeňujúcemu rozsudku okresného súdu. Rozhodnutia okresného súdu v potvrdzujúcej a zmeňujúcej časti v spojení s rozhodnutiami krajského súdu nadobudli právoplatnosť 5. januára 2009.

Dňa 11. marca 2009 okresný súd určil termín pojednávania na 23. apríl 2009 z dôvodu rozhodnutia o príslušenstve pohľadávky a o trovách konania.

Ústavný súd so súhlasom účastníkov konania podľa § 30 ods. 2 zákona o ústavnom súde upustil v danej veci od ústneho pojednávania, pretože po oboznámení sa s ich vyjadreniami, ako aj s obsahom súdneho spisu okresného súdu dospel k názoru, že od tohto pojednávania nemožno očakávať ďalšie objasnenie veci.

II.

Ústavný súd rozhoduje podľa čl. 127 ods. 1 ústavy o sťažnostiach fyzických osôb alebo právnických osôb, ak namietajú porušenie svojich základných práv alebo slobôd, alebo ľudských práv a základných slobôd vyplývajúcich z medzinárodnej zmluvy, ktorú Slovenská republika ratifikovala a bola vyhlásená spôsobom ustanoveným zákonom, ak o ochrane týchto práv a slobôd nerozhoduje iný súd.

Podľa čl. 48 ods. 2 ústavy každý má právo, aby sa jeho vec prerokovala bez zbytočných priet'ahov.

Podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru každý má právo na to, aby jeho záležitosť bola spravodlivo, verejne a v primeranej lehote prejednaná nezávislým a nestranným súdom zriadeným zákonom, ktorý rozhodne o jeho občianskych právach alebo záväzkoch.

Ústavný súd pri rozhodovaní o sťažnostiach namietajúcich porušenie základného práva podľa čl. 48 ods. 2 ústavy a práva podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru vychádza zo svojej ustálenej judikatúry (I. ÚS 24/03, II. ÚS 66/03, IV. ÚS 15/03), v súlade s ktorou možno za konanie (postup) súdu odstraňujúce právnu neistotu sťažovateľa v posudzovanom prípade považovať také konanie, ktoré smeruje k právoplatnému rozhodnutiu vo veci alebo k odstráneniu jeho právnej neistoty zákonom dovoľeným spôsobom. K vytvoreniu právnej istoty preto dochádza zásadne až právoplatným rozhodnutím súdu alebo iného štátneho orgánu.

Pri posudzovaní otázky, či v súdnom konaní okresného súdu došlo k zbytočným priesťahom v konaní, a tým aj k porušeniu základného práva podľa čl. 48 ods. 2 ústavy a práva podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru v súlade so svojou doterajšou judikatúrou (II. ÚS 813/00, I. ÚS 20/02, III. ÚS 111/02, IV. ÚS 74/02) ústavný súd zohľadnil tri základné kritériá, ktorými sú právna a faktická zložitosť veci, o ktorej súd rozhoduje (1), správanie účastníka súdneho konania (2) a postup samotného súdu (3). Ústavný súd (obdobne ako Európsky súd pre ľudské práva) pritom prihliada aj na predmet sporu (povahu veci) v posudzovanom konaní a jeho význam pre sťažovateľa.

1. V posudzovanom prípade je predmetom konania nárok na náhradu mzdy s prísl. vyplývajúci z pracovnoprávneho sporu o neplatnosť okamžitého zrušenia skončenia pracovného pomeru, ktorý sa osobitne nelíši od pracovnoprávnych sporov tohto druhu. Keďže však ide o závažnú statusovú vec z hľadiska sociálneho postavenia účastníkov konania, vyžaduje si povaha veci osobitný prístup všeobecného súdu. Ústavný súd po preskúmaní súdneho spisu v okolnostiach prípadu dospel k záveru, že v danom prípade nešlo o takú vec, v ktorej by prípadné zbytočné priesťahy v konaní boli ovplyvnené skutkovou a právnou zložitosťou veci. Ani predseda okresného súdu nepoukazoval na skutkovú a právnou zložitosť veci.

Z hľadiska povahy veci považuje ústavný súd pracovnoprávne spory a mzdové nároky z nich vyplývajúce za spory mimoriadne citlivej povahy (II. ÚS 32/02, IV. ÚS 82/02, IV. ÚS 4/05, III. ÚS 35/07, III. ÚS 1/09), ktoré pripúšťajú chápanie zbytočných priesťahov v prísnejšom meradle, ako je to pri iných súdnych sporoch, ktoré nemajú súvis s existenčnou otázkou účastníka. V týchto sporoch by súd mal postupovať čo najrýchlejšie a efektívne. Ústavný súd konštatuje, že v tejto veci všeobecný súd nevenoval dostatočnú pozornosť uvedenej povahe sporu a ani tomu, o čo v ňom účastníkom konania išlo.

2. Pokiaľ ide o správanie sťažovateľky (i jej právneho predchodcu) ako účastníkov súdneho konania pred okresným súdom, ústavný súd zastáva názor, že toto bolo po doterajšiu dobu konania aktívne a súčinnosťné a neprispelo k predĺženiu doby konania. Ich

činnosť smerovala k rýchlej a účinnej ochrane svojich práv v súlade s § 6 Občianskeho súdneho poriadku (ďalej len „OSP“). Ani okresný súd nemal k ich správaniu námietky.

3. Tretím hodnotiacim kritériom, podľa ktorého ústavný súd zisťoval, či došlo k porušeniu základného práva sťažovateľky podľa čl. 48 ods. 2 ústavy a jej práva podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru, bol postup okresného súdu.

Základnou povinnosťou súdu a sudcu je preto zabezpečiť taký procesný postup v súdnom konaní, ktorý čo najskôr odstráni stav právnej neistoty, kvôli ktorému sa účastník obrátil na súd so žiadosťou o jeho rozhodnutie.

Prvoradou povinnosťou súdu a sudcu je organizovať procesný postup v súdnom konaní tak, aby sa čo najskôr odstránil ten stav právnej neistoty, kvôli ktorému sa fyzická osoba obrátila na súd so žiadosťou o jeho rozhodnutie. Takáto povinnosť je konkretizovaná v § 6 OSP, ktorý súdom prikazuje, aby v súčinnosti so všetkými účastníkmi konania postupovali tak, aby ochrana ich práv bola rýchla a účinná, ďalej v § 100 ods. 1 OSP, podľa ktorého akonáhle sa konanie začalo, postupuje v ňom súd bez ďalších návrhov tak, aby bola vec čo najrýchlejšie prejednaná a rozhodnutá.

Z rozboru veci, ktorý je výsledkom preskúmania obsahu súdneho spisu a doterajšieho priebehu konania, vyplýva, že v predmetnej veci došlo k niekoľkomesačným obdobiam nečinnosti (od 11 do 15 mesiacov) bez akejkoľvek zákonnej prekážky, čím v konaní vznikli zbytočné prieťahy, v určitom období však bolo konanie okresného súdu málo efektívne a minulo sa svojmu účinku.

Okresný súd bol nečinný najmä na začiatku konania od 5. februára 1999, keď vyzval žalovaného, aby sa vyjadril k žalobe, až do 16. júla 2001, keď zaslal stanovisko žalovaného na vyjadrenie právneho zástupcovi žalobcu. V tomto období nevykonal žiadne dokazovanie a jeho procesné úkony boli neefektívne. Svedčí o tom i to, že 25. novembra 1998 vypracoval výzvu žalobcovi na zaplatenie súdneho poplatku, hoci tento bol podľa § 4 ods. 2 písm. d) zákona Slovenskej národnej rady č. 71/1992 Zb. o súdnych poplatkoch a poplatku

za výpis z registra trestov v znení neskorších predpisov od zaplatenia súdneho poplatku oslobodený.

Hoci v zostávajúcom období okresný súd konal (nariadil od 7. januára 2002 do 31. januára 2005 až 22 pojednávaní) a vo veci aj rozhodol rozsudkom 13. októbra 2003, stav právnej neistoty účastníkov konania bol odstránený až v neprimeranej dĺžke od podania žaloby (jeho rozhodnutie z 13. októbra 2003 spolu s rozhodnutím krajského súdu sp. zn. 6 Co 177/05 z 21. októbra 2008 sa stalo právoplatným až 5. januára 2009) a o príslušenstve a náhrade trov konania rozhoduje aj v súčasnej dobe (termín pojednávania je určený na 23. apríl 2009).

Z uvedeného vyplýva, že okresný súd v období od podania žaloby (23. október 1998) do dňa, keď ústavný súd rozhodol o prijatej sťažnosti (september 2008), nedokázal organizovať procesný postup plynulo a efektívne, t. j. tak, aby odstránil stav právnej neistoty, kvôli ktorému sa naň obrátili účastníci konania so žiadosťou o rozhodnutie.

Aj predseda okresného súdu k sťažnosti uviedol, že v konaní sa vyskytli neodôvodnené prieťahy.

Ústavný súd zdôrazňuje, že občianske súdne konanie, ktoré bez meritórneho právoplatného rozhodnutia trvá tak dlho, ako je to v danej veci, možno už len na základe jeho posúdenia v celku považovať za nezlučiteľné s imperatívom ustanoveným v čl. 48 ods. 2 ústavy a čl. 6 ods. 1 dohovoru.

S poukazom na uvedené ústavný súd dospel k záveru, že v konaní vedenom na okresnom súde pod sp. zn. 14 C 1259/98 bolo porušené základné právo sťažovateľky na prerokovanie veci bez zbytočných prieťahov podľa čl. 48 ods. 2 ústavy a právo na prejednanie jej záležitosti v primeranej lehote podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru.

III.

Keďže ústavný súd rozhodol o porušení základného práva sťažovateľky podľa čl. 48 ods. 2 ústavy a práva podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru v zmysle § 56 ods. 3 písm. a) zákona o ústavnom súde, prikázal okresnému súdu, aby vo veci vedenej pod sp. zn. 14 C 1259/98 konal bez zbytočných prietáhov.

Podľa čl. 127 ods. 3 ústavy ústavný súd môže svojím rozhodnutím, ktorým vyhovie sťažnosti, priznať tomu, koho práva podľa odseku 1 boli porušené, primerané finančné zadost'učinenie.

Podľa § 50 ods. 3 zákona o ústavnom súde ak sa sťažovateľ domáha primeraného finančného zadost'učinenia, musí uviesť rozsah, ktorý požaduje, a z akých dôvodov sa ho domáha.

Sťažovateľka požadovala za porušenie označených práv finančné zadost'učinenie v sume 1 000 000 Sk (33 193 €) z dôvodov uvedených vo svojej sťažnosti.

Pri určení primeraného finančného zadost'učinenia ústavný súd vychádzal zo zásad spravodlivosti aplikovaných Európskym súdom pre ľudské práva, ktorý spravodlivé finančné zadost'učinenie podľa čl. 41 dohovoru priznáva so zreteľom na konkrétne okolnosti prípadu.

Ústavný súd vzhľadom na súčasný stav konania a zistenú nečinnosť a neefektívnu činnosť okresného súdu, berúc do úvahy správanie účastníkov považoval priznanie sumy 3 000 € za primerané finančné zadost'učinenie podľa § 56 ods. 4 zákona o ústavnom súde. Preto vo zvyšnej časti jej žiadosti nevyhovel.

Ústavný súd napokon rozhodol aj o úhrade trov konania sťažovateľky, ktoré jej vznikli v dôsledku právneho zastúpenia pred ústavným súdom advokátom JUDr. J. K., uplatnených v jej sťažnosti z augusta 2008. Sťažovateľka požadovala úhradu trov konania spolu v sume 5 144 Sk (170,74 €).

Ústavný súd zistil, že uplatnená suma trov právneho zastúpenia spolu 170,74 € je nižšia ako suma vypočítaná podľa vyhlášky Ministerstva spravodlivosti Slovenskej republiky č. 655/2004 Z. z. o odmenách a náhradách advokátov za poskytovanie právnych služieb v znení neskorších predpisov a neodporuje tejto vyhláške. Preto ústavný súd priznal právnemu zástupcovi sťažovateľky úhradu trov právneho zastúpenia v požadovanej sume.

Úhradu trov konania je okresný súd povinný zaplatiť na účet právneho zástupcu sťažovateľky (§ 31a zákona o ústavnom súde v spojení s § 149 OSP).

Vzhľadom na čl. 133 ústavy, podľa ktorého proti rozhodnutiu ústavného súdu nie je prípustný opravný prostriedok, toto rozhodnutie nadobúda právoplatnosť dňom jeho doručenia účastníkom konania.

P o u č e n i e : Proti tomuto rozhodnutiu nemožno podať opravný prostriedok.

V Košiciach 15. apríla 2009